

Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca
Facultatea de Istorie și Filosofie
Anul universitar 2007-2008
Semestrul IV

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: *Rezistența anticomunistă în Europa de Est (în limba maghiară: Antikommunista ellenállás Kelet-Európában)*

Codul:

Numărul de credite:

Locul de desfășurare: *Facultatea de Istorie și Filosofie, Catedra de Istorie Contemporană și Relații Internaționale*

Programarea în orar a activităților: *Master de Istorie contemporană și Relații Internaționale, Anul I, semestrul 2.*

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul științific: **Lönhárt Tamás, Dr., Lect. Univ.**

Informații de contact (adresă e-mail, eventual nr. de telefon): lonhartt@yahoo.com

Ore de audiență: **Joi, 12.00-14.00**

III. Descrierea disciplinei:

În acest curs analizăm, pe baza istoriografiei, mărturiilor memorialistice și de „istorie orală“, realizate și editate în ultimul timp, fenomenul rezistenței anticomuniste din Europa de Est. Pornind de la prezentarea naturii regimului comunist totalitar, al dimensiunii represive și coercitive al acestui regim, instaurat în statele din Estul Europei după Al Doilea Război Mondial, am structurat prezentarea rezistenței față de comunism urmărind diversele forme și evoluția diacronică a acestui fenomen. Rezistența armată, fenomenul rezistenței față de colectivizarea agriculturii la sate, activitatea bisericilor și elitelor culturale, „rezistența prin cultură“, diferitele forme de dizidență, protest și contestare de către elita intelectuală, precum și revoltele, grevele și organizarea unor structuri reprezentative autentice de către muncitorime se integrează într-o analiză amplă al acestui fenomen ce a cuprins diferitele nivele și grupări socio-profesionale ale societății din Europa de Est. Metoda analizei comparative, precum și studiile de caz vin să aprofundeze cunoașterea dimensiunii reale, la nivel local și regional, al acestui fenomen.

Momentele de vârf ale acestei istorii-1956, 1968, 1977, 1980-1981, 1987, 1989- sunt completate de analiza formelor de contestare și dizidență din sânul regimului- grupări dizidente, interpretările revizioniste, filiere și grupări intelectuale, literatura „samizdat“, dar și încercarea de coagulare a unor structuri și organizații reprezentative intelectuale și muncitorești, ce erau tot atâtea forme de contestare a autorității unice a statului totalitar comunist. Încheiem cursul cu analiza cauzelor prăbușirii regimului comunist în 1989 și premisele noilor realități socio-politice contemporane.

IV. Bibliografia obligatorie:

1. Tismăneanu, Vladimir, *Reinventarea politicului. Europa Răsăriteană de la Stalin la Havel*, Iași, Editura Polirom, 1999. [BCU, Biblioteca Facultății de Istorie și Filosofie]

2. Rothschild, Joseph, *Întoarcerea la diversitate. Istoria politică a Europei Centrale și de Est după Al Doilea Război Mondial*, Ediția a II-a, București, Editura Antet, CEU Press, 1997. [BCU, Biblioteca Facultății de Istorie și Filosofie]
3. Fehér Ferenc, Heller Ágnes, *Jalta után. Kelet-Európa hosszú forradalma Jalta ellen*, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1990. [BCU, Biblioteca Societății Muzeului Ardelean-EME]
4. Tănase, Stelian, *Miracolul revoluției. O istorie politică a căderii regimurilor comuniste*, București, Editura Humanitas, 1999. [BCU, Biblioteca Facultății de Istorie și Filosofie]
5. Berend T. Iván, *Central and Eastern Europe 1944-1993. Detour from periphery to the periphery*, Cambridge University Press, 1998. [BCU]
6. Michnik, Adam, *Scrisori din închisoare și alte eseuri*, Iași, Editura Polirom, 1997. [BCU, Biblioteca Facultății de Istorie și Filosofie]
7. Havel, Vaclav, *Viața în adevăr*, București, Editura Univers, 1997. [BCU]

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

- Caiete de seminar,
- Volume de documente, mărturii, interviuri
- Laptop, proiector, filme documentare

VI. Planificarea / Calendarul întâlnirilor și al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Introducere: Instaurarea și consolidarea regimului comunist în statele Europei de Est.

- Cuvinte cheie / concepte: Europa de Est, sistem politic, regim politic, democrație, autoritarism, dictatură, totalitarism; socialism, social-democrație, comunism, Comintern, republica sfaturilor, ilegalitate, acțiuni subversive; front popular, coaliție, antifascism, rezistență, guvern în exil, ocupație, colaboraționism; eliberare, ocupație sovietică, Conferința de la Teheran, „Acordul de la Moscova” dintre Churchill și Stalin, Conferința de la Ialta, sovietizare, instaurarea regimului comunist, război rece, Cortina de Fier; Comisia Aliată de Control, coaliție, „tovarăși de drum”, organizații de masă, republică populară, democrație populară, dictatura proletariatului, partid unic muncitoresc, lovitură de stat, sistem represiv, partid-stat, economie de stat planificată, inginerie socială, revoluție-contrarevoluție, consolidare, stagnare.

- Bibliografie obligatorie:

1. Rothschild, Joseph, *Întoarcerea la diversitate. Istoria politică a Europei Centrale și de Est după Al Doilea Război Mondial*, Ediția a II-a, București, Editura Antet, CEU Press, 1997, p. 158-182.
2. Berend T. Ivan, *Central and Eastern Europe 1944-1993. Detour from periphery to the periphery*, Cambridge University Press, 1998, p. 3-21.
3. Milosz, Czeslaw, *Gândirea captivă. Eseu despre logocrațiile populare*, București, Editura Humanitas, 1999, p. 7-18.

- Bibliografie opțională:

1. Fehér Ferenc, Heller Ágnes, *Jalta után. Kelet-Európa hosszú forradalma Jalta ellen*, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1990, p. 5-33.
2. Hankiss Elemér, *Kelet-európai alternatívák*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1989, p. 34-62.
3. Lukes, Igor, *The Czech Road to Communism*, in: *The Establishment of Communist Regimes in Eastern Europe, 1944-1949*, Edited by Naimark, Norman and Gibianski, Leonid, Westview Press, 1997, p. 243-264.

- Teme de referat și dezbateri:

1. Procesul de instaurare a regimului comunist: gradualitate și strategii diferențiate.
2. Iugoslavia lui Tito: un model diferit.
3. Lovitura de stat din Cehoslovacia.
4. Stat și societate în perioada de tranziție spre regimul comunist.

II. Rezistența armată în perioada instaurării și consolidării regimului comunist în statele Europei de Est. Studii de caz: Polonia și România.

- *Cuvinte cheie / concepte: ocupație sovietică, sistem represiv comunist, rezistență armată, guvern în exil, program național, partide țărănești, societăți preponderent agrare, rețele de aprovizionare, acțiunile armate împotriva rezistenței, speranța ajutorului american, forme de colaborare a societății locale cu rețelele de rezistență armată, Armija Krajowa, „Sumanele negre“, grupările de rezistență armată din Munții Carpați (Munții Făgăraș, Apuseni, Banatului).*

- *Bibliografie obligatorie:*

1. Micgiel, John, „Bandits and Reactionaries”: The Suppression of the Opposition in Poland, 1944-1946, in: *The Establishment of Communist Regimes in Eastern Europe, 1944-1949*, Edited by Naimark, Norman and Gibianski, Leonid, Westview Press, 1997, p. 93-104.
2. *Începuturile mișcării de rezistență din România*, vol. I-II, ed.: Radu Ciuceanu, Octavian Roske, Cristian Troncotă, INST, București, 1998, p. 8-41.

- *Bibliografie opțională:*

1. Voicu-Arnăuțoiu, Ioana-Raluca, *Luptătorii din munți: Toma Arnăuțoiu. Grupul de la Nucșoara. Documente ale anchetei, procesului, detenției*, București, Editura Vremea, 1997, p. 57-98. (capitolele *Despre partizani și susținătorii lor și Jurământul*)
2. *„Suferința nu se dă la frați...” Mărturia Lucreției Jurj despre rezistența anticomunistă din Apuseni (1948-1958)*, ed.: Cornel Jurju, Cosmin Budeancă, prefață de Doru Radosav, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002, p. 8-24.

- *Teme de referat și dezbateri:*

1. Legăturile dintre guvernul din exil al Poloniei și Armija Krajowa.
2. Intervenția armată împotriva rețelei de rezistență națională polonă.
3. Programe, identități și afiliieri politice ale grupărilor de rezistență armată din România.
4. Legăturile cu populația civilă: rețele de aprovizionare și sprijinire a rezistenței armate.

III. Elitele politice și culturale tradiționale și totalitarismul comunist în Europa de Est: marginalizare și represiune.

- *Cuvinte cheie / concepte: elite politice tradiționale, elite culturale, noua linie a politicii culturale a regimului democrației populare, cultură populară și cultură proletară, proletcultismul, modelul sovietic, avaturile identității naționale și regimul comunist, dizidență, cercuri culturale, „cazuri” de marginalizare și coerciție (Constantin Noica, Ion Pillat, Petre Țuțea, Lucian Blaga), folosite de regimul comunist pentru trasarea obiectivelor și limitelor noii politici culturale, anihilarea vechii rețele ale elitei culturale, noua inteligență și nomenclatura, sistemul penitenciarelor și taberelor de muncă.*

- *Bibliografie obligatorie:*

1. Pike, David, *Censorship in Soviet Occupied Germany*, in: *The Establishment of Communist Regimes in Eastern Europe, 1944-1949*, Edited by Naimark, Norman and Gibianski, Leonid, Westview Press, 1997, p. 217-236.
2. Connelly, John, *Communist Higher Education Policies*, in: *The Establishment of Communist Regimes in Eastern Europe, 1944-1949*, Edited by Naimark, Norman and Gibianski, Leonid, Westview Press, 1997, p. 191- 207.
3. Nițescu, Marin, *Sub zodia proletcultismului. Dialectica puterii*, București, Editura Humanitas, 1995, p. 34-75, 83-98, 102.

- *Bibliografie opțională:*

1. Ficeac, Bogdan, *Cenzura comunistă și formarea „Omului nou”*, București, Editura Nemira, 1999, 13-32.
2. Oprea, Ioan, *Cercuri culturale disidente*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001, p. 78-105 (*Constantin Noica*), p. 107-125 (*Constantin Pillat*), p. 124-131 (*Lucian Blaga*), p. 144-151 (*Cazurile Petre Țuțea și Traian Herseni*).
3. Onișoru, Gheorghe, *Ancheta lotului Maniu*, in: *Analele Sighet, vol. 5: Anul 1947- Căderea cortinei*, București, Editura Fundația Civică, 1997, 570-595.

4. Ierunca, Virgil, **Fenomenul Pitești**, București, Editura Humanitas, 1990, p. 11-17.

-Teme de referat și dezbateri:

1. Elitele tradiționale și planurile de inginerie socială a regimului comunist din Europa de Est.
2. Noul sistem educațional și politica culturală comunistă: deznaționalizare, selectarea după „originea socială” și „lupta de clasă”.
3. Grupuri culturale dizidente și politica marginalizării și reprimării, promovate de regimul comunist în Europa de Est.

IV. Rezistența bisericilor tradiționale din Europa de Est față de totalitarismul comunist.

- Cuvinte cheie / concepte: materialism dialectic, ateism, religia și ideologia comunistă, stat și biserică în perioada comunistă: cazul Bisericilor Ortodoxe, Greco-catolice și Romano-catolice din Europa de Est, Cardinalul Wyszyński, Boleslaw Piasecki și mișcarea „Pax”, Cardinalul Mindszenty, Episcopul Márton Áron, preoți și culte persecutate, mișcarea pentru pace în cadrul bisericilor tradiționale în regimurile comuniste din Europa de Est, Biserica Romano-catolică și rezistența anticomunistă, contactele cu nuclee ale societății civile, politica Vaticanului față de regimul comunist din statele Europei de Est: de la Ostpolitik la rolul Papei Ioan Paul al II-lea.

- Bibliografie obligatorie:

1. Bucur, Ioan Marius, Stan, Lavinia, **Politica religioasă a regimului comunist din România. Cazul Bisericii Catolice (1945-1960)**, in: Eadem, **Persecuția Bisericii Catolice din România**, Cluj, Editura Napoca Star, 2002, p. 11-36.
2. **A Mindszenty-per**, ed. Gergely Ernő, Izsák Lajos, Budapest, Reform Lap- és Könyvkiadó, 1989, p. 13-34.
3. Duplan, Christian, Giret, Vincent, **Viața în roșu, vol. I (1944-1968)**, București, Editura Nemira, 1997, p. 199-224 (despre Cardinalul Wyszyński, Boleslaw Piasecki și mișcarea „Pax”).
4. Bernstein, Carl, Politi, Marco, **Sanctitatea Sa Ioan Paul al II-lea și istoria secretă a timpurilor noastre**, Oradea, Editura Papyrus, 1999, p.253-273, 294-303.

- Bibliografie opțională:

1. Cristian Vasile, **Securitatea și „problema greco-catolică” în anii 1965-1989**, in: **„Despre Holocaust și Comunism”. Anuarul Institutului Român de Istorie Recentă**, Volumul I, 2002, p. 245- 266.
2. Neumann, Victor, **Divergențe confesionale. Greco-catolici și ortodocși în România contemporană (1948-1999)**, in: **Ideologie și fantasmagorie. Perspective comparative asupra istoriei gândirii politice în Europa Est-Centrală**, Iași, Polirom, 2001, p. 134-145.
3. Accattoli, Luigi, **Karol Wojtila. Omul sfârșitului de mileniu**, Cluj-Napoca, Editura Viața Creștină, 1999, p. 89-95, 107-114, 133-140, 153-160, 275-280.
4. Tökés István, **A Romániai Magyar Református Egyház élete, 1944-1989**, Budapest, 1990, p. 24-26, 33-34, 43-67 (analiză instituțională), p. 73-95 (analiza diacronică, 1944-1956).
5. Virt László, **Katolikus kisebbség Erdélyben**, Budapest, 1991, p. 21-81.

- Teme de referat și dezbateri:

1. Biserica romano-catolică și regimurile comuniste din Europa de Est (1948-1956)
2. Problema relației dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Greco-catolică din România, desființată oficial în anii regimului comunist (1948-1989).
3. Papa Ioan Paul al II-lea și rezistența anticomunistă în Europa de Est (1978-1989)
4. Bisericile protestante și regimul comunist din Europa de Est.

V. Societatea rurală și rezistența față de colectivizarea agriculturii.

- Cuvinte cheie / concepte: legăturile dintre lumea rurală și rezistența armată față de comunism, reformă agrară, cooperative, SMT, GAC, campania împotriva „kulacilor”, colectivizarea agriculturii, forme de rezistență față de colectivizare, măsuri coercitive și represive, deportare și încarcerare.

- *Bibliografie obligatorie:*

1. Bokovoy, Melissa, *Peasants and Partisans: A Dubious Alliance*, in: *The Establishment of Communist Regimes in Eastern Europe, 1944-1949*, Edited by Naimark, Norman and Gibianski, Leonid, Westview Press, 1997, p. 167-183.
2. Dobrinu, Dorin, *Colectivizarea, cote și revolte țărănești în vestul României (1949)*, in: „*Despre Holocaust și Comunism*”. *Anuarul Institutului Român de Istorie Recentă*, Volumul I, 2002, 282-319.

- *Bibliografie opțională:*

1. Roske, Octavian, *Colectivizare agriculturii. Tipologia represiunii. Execuții demonstrative, 1950*, in: „*Arhivele Totalitarismului*”, vol. II, nr. 4, 1994, p. 132-151.
2. Oláh Sándor, *Csendes csatátér. Kollektivizálás és túlélési stratégiák a két Homoród mentén (1949-1962)*, Csíkszereda, Pro Print Könyvkiadó, 2001, 9-27.

- *Teme de referat și dezbateri:*

1. Societățile agrare și lumea rurală în anii instaurării și consolidării regimului comunist: Impactul reformelor agrare din Europa de Est (1945-1948).
2. Colectivizarea agriculturii: revolte și forme de rezistență a țăranimii.
3. Măsuri coercitive și represive în vederea realizării colectivizării agriculturii în România (1949-1962).

VI. Dizidență și revizionism în cadrul partidelor comuniste din Europa de Est.

- *Cuvinte cheie / concepte:* : lupte pentru putere, nomenclatură, fracționarism, dizidență, deviere de dreapta și de stânga, „titoism”, Cominformul și ziarul „Pentru pace trainică, pentru democrație populară”, Jdanov și concepția privind cele două tabere, procese politice, campania împotriva „titoismului” (procesul slansnsky, Rajk, Dimitrov, etc.), procesul „halatelor albe”, grupul Pauker-Luca-Teohari, surse de legitimitate, revizionism, lichidatorism, Gomulka și Partidul Unic Muncitoresc din Polonia, lichidarea lui Lucrețiu Pătrășcanu, izolarea lui Miron Constantinescu, Iosif Chișinevschi, Constantin Doncea, cultul personalității.

- *Bibliografie obligatorie:*

1. Rothschild, Joseph, *Op. cit.*, p. 187-216.
2. Tismăneanu, Vladimir, *Mizeria utopiei*, Iași, Editura Polirom, 1997, p. 74-91.
3. Berend T. Ivan, *Op. cit.*, p. 58-72.

- *Bibliografie opțională:*

1. Leszek Kolakowski, *Main Currents of Marxism, vol. III: The Breakdown*, 456-476.
2. Gibianski, Leonid, *The Soviet-Yugoslav Split and the Cominform*, in: *The Establishment of Communist Regimes in Eastern Europe, 1944-1949*, Edited by Naimark, Norman and Gibianski, Leonid, Westview Press, 1997, p. 291-308.

- *Teme de referat și dezbateri:*

1. Cauzele și efectele conflictului dintre Tito și Stalin. Campania împotriva „titoismului” și procesele politice din Europa de Est.
2. Dizidențe, deviaționism și lupta diferitelor fracțiuni pentru putere: Studii de caz- România și Ungaria (1947-1954)

VII. Efectele și limitele „dezghețului” și „destalinizării”. Dezbaterile politice din Europa de Est, 1953-1956.

- *Cuvinte cheie / concepte:* „dezgheț”, rezolvarea conflictului sovieto-iugoslav, Hrușciov și ofensiva diplomatică sovietică, revolta din Berlin din iunie 1953, Tratatul de la Varșovia, reforme și restructurare guvernamentală în Ungaria: primul guvern Nagy Imre, Cehoslovacia și rezistența la valul de reformare, Gheorghiu-Dej și practica guvernării colective, Congresul al XX-lea al PCUS, „destalinizare”, cultul personalității, „greșeli” în edificarea socialismului, un nou val de reforme.

- *Bibliografie obligatorie:*

1. Tismăneanu, Vladimir, *Reinventarea politicului. Europa Răsăriteană de la Stalin la Havel*, Iași, Editura Polirom, 1999, p. 67-75.
2. Rothschild, Joseph, *Op. cit.*, p. 213-227.

- *Bibliografie opțională:*

1. Berend T. Ivan, *Op. cit.*, p. 99-107.
2. Fehér Ferenc, Heller Ágnes: *A hruscovizmus társadalmi jellege- átmenet vagy új szakasz c. fejezet*, in: *Jálta után*, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1990, p. 41-69.
3. Tismăneanu, Vladimir, *Mizeria utopiei...*, p. 115-124.

- *Teme de referat și dezbateri:*

1. Revolta din Berlinul de Est din iunie 1953. Cauze și desfășurare.
2. „Dezghetuș” și reformele din Europa de Est. Studiu de caz: primul guvern Nagy Imre.
3. Grupări și cercuri de dezbateri privind reformarea sistemului comunist. Studiu de caz-filozoful marxist Lukács György, cercul Petöfi din Ungaria și grupul Nagy Imre.

VIII. 1956 și „exemplul polonez”: De la revoltă la reformă.

- *Cuvinte cheie / concepte:* Congresul al XX-lea al PCUS, „destalinizare”, clivaje sociale și economice, revolta din Poznan, guvernul Gomulka, reforme economice și efecte sociale, deschiderea culturală, Tratatul de la Varșovia, presiunea sovietică, limitele reformelor.

- *Bibliografie obligatorie:*

1. Tismăneanu, Vladimir, *Reinventarea politicului...*, p. 82-96.
2. Rothschild, Joseph, *Întoarcerea la diversitate...*, p. 213-227.
3. Iayhborovskaia, Inessa, *The Gomulka Alternative: The Untravelled Road*, in: *The Establishment of Communist Regimes in Eastern Europe, 1944-1949*, Edited by Naimark, Norman and Gibianski, Leonid, Westview Press, 1997, p. 123-137.

- *Bibliografie opțională:*

1. Kenney, Padraic, *Polish Workers and Stalinist Transformation*, in: *The Establishment of Communist Regimes in Eastern Europe, 1944-1949*, Edited by Naimark, Norman and Gibianski, Leonid, Westview Press, 1997, p. 139- 162.
2. Duplan, Christian, Giret, Vincent, *Op. cit.*, vol. II (1944-1968), p. 16-26, 50-73, 85-119.

- *Teme de referat și dezbateri:*

1. Semnificația raportului secret prezentat de Hrușciiov la ședința cu ușile închise a Congresului al XX-lea al PCUS.
2. Revolta din Poznan și reacția regimului comunist din Polonia.
3. Gomulka și „cale poloneză” din octombrie 1956.

IX. Revoluția maghiară din 1956 și ecurile din Europa de Est.

- *Cuvinte cheie / concepte:* stalinism, restaurare, dezbaterile cercului Petöfi, manifestație de simpatie cu Polonia, revoltă, guvern Nagy Imre, insurecție armată, intervenție sovietică, programele revoluționarilor, activitatea de guvernare, consolidare, pluralism, independență, neutralitate, ieșirea din tratatul de la Varșovia, a doua intervenție, rezistența armată, sfaturi muncitorești, represiune și consolidarea regimului comunist, emigrație, execuții și încarcerări, ajutorul dat regimului Kádár de partidele frățești, refugiarea guvernului Nagy la ambasada iugoslavă, răirea și detenția la Snagov, procesul și executarea membrilor guvernului Nagy Imre, situația și reacția minorității maghiare din România, ecoul revoluției maghiare în societatea română, demonstrații de simpatie în Polonia și Occident, Iugoslavia și revoluția din Ungaria din 1956, Hrușciiov și conflictul cu gruparea conservatoare din PCUS.

- *Bibliografie obligatorie:*

1. Nagy Imre, *Însemnările de la Snagov*, Iași, Polirom, 2004, p. 24-57.

2. Gati, Charles, *Vesztett illúziók. Moszkva, Washington, Budapest és az 1956-os forradalom*, Budapest, Osiris Könyvkiadó, 2006, p. 201-217.
3. Berend T. Ivan, *Op. cit.*, p. 116-126 (*The Hungarian October*).

- *Bibliografie opțională:*

1. **1956 Explozia. Percepții române, iugoslave și sovietice asupra evenimentelor din Polonia și Ungaria**, Ed.: Corneliu Mihai Lungu, Mihai Retegan, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996, p. 17-27.
2. Sitariu, Mihaela, *Oaza de libertate. Timișoara, 30 octombrie 1956*, Iași, Editura Polirom, 2004, p. 41-78, 129-146, 153-158, 166-167.
3. Bottoni, Stefano, *1956 Romániában – eseménytörténet és értelmezési keretek*, in: *Az 1956-os forradalom és a romániai magyarság (1956-1959)*, szerk. Bottoni, Stefano, Csíkszereda, Pro Print Könyvkiadó, 2006, p. 14-49.

- *Teme de referat și dezbateră:*

1. Cauzele izbucnirii revoluției din 1956 din Ungaria.
2. Programele revoluției maghiare și problema pluralismului și neutralității.
3. Efectele intervenției sovietice.
4. România și revoluția din Ungaria din 1956: colaborarea dintre regimurile comuniste în vederea înăbușirii revoluției și ecoul revoluției în societatea din România.
5. Iugoslavia și revoluția din Ungaria din 1956.

X. 1968: „Primăvara de la Praga“. Experimentul „socialismului cu față umană“ și intervenția forțelor militare a Tratatului de la Varșovia în Cehoslovacia.

- *Cuvinte cheie / concepte:* „Socialism cu față umană“, „primăvara de la Praga“, o nouă interpretare a marxismului, revizionism, intervenție și „doctrina suveranității limitate“, participare și distanțare-
atitudinea statelor din Europa de Est față de intervenția Tratatului de la Varșovia în Cehoslovacia în 21-22 august 1968, eșecul ferormării comunismului, stagnare, anchilozarea sistemului.

- *Bibliografie obligatorie:*

1. Tismăneanu, Vladimir, *Reinventarea politicului...*, 98-129.
2. Rothschild, Joseph, *Op. cit.*, p. 222-232.
3. Berend T. Ivan, *Op. cit.*, p. 136-146.

- *Bibliografie opțională:*

1. Fehér Ferenc, Heller Ágnes, *A prágai tavasz helye a kelet-európai emancipációs küzdelemek tipológiájában*, in: *Jalta után*, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1990, p. 91-109.
2. Pithart, Petr, *Hatvannyolc*, Pozsony, Kalligram Könyvkiadó, 1993, p. 37-84.

- *Teme de referat și dezbateră:*

1. Revizionismul marxist, intelectualitatea și „scrisoarea celor 2000 de cuvinte“.
2. Conducerea partidului comunist slovac și „socialismul cu față umană“. Obiectivele și limitele politicii de deschidere și reformare.
3. Intervenția sovietică și „doctrina suveranității limitate“: participarea și reacțiile diferențiate a unor state din Europa de Est.

XI. Contestarea regimului comunist și (re)nașterea societății civile: dizidență, eliete intelectuale și discursul privind respectarea drepturilor omului în Europa de Est.

- *Cuvinte cheie / concepte:* Conferința privind Securitatea și Cooperare din Europa, Actul final de la Helsinki, tematica drepturilor omului, Charta 77 și gemenele societății civile din Cehoslovacia, intelectualitatea poloneză și formarea KOR, dizidență, literatura „samizdat“, intelectualitatea maghiară și literatura contestatară față de regimul comunist (Bibó István, Illyés Gyula, Konrád György, Lengyel László), intelectuali contestatari și dizidenți în România (Paul Goma, Mircea Dinescu, Ana Blandiana, Radu Tudoran, Doina Cornea, etc.).

- *Bibliografie obligatorie:*

1. Tismăneanu, Vladimir, *Reinventarea politicului...*, p. 95-126.
2. Havel, Vaclav, *Puterea celor lipsiți de putere*, in: *Viața în adevăr*, București, Editura Univers, 1997, p. 52-130.

- *Bibliografie opțională:*

1. Ash, Timothy Garton, *Foloasele prigoanei. Lanterna magica*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1997, p. 65-73, 137-149.
2. Konrád György, *Antipolitika*, Budapest, 1991, p. 3-7, 11-18.
3. Goma, Paul, *Culoarea curcubeului '77. Cutremurul oamenilor*, Oradea, Editura Multiprint, 1993, p. 9-24, 142-167.
4. Petrescu, Cristina, *Ar mai fi ceva de spus... Despre disidență în România lui Ceaușescu*, in: Petrescu, Dan, Cangeopol, Liviu, *Ce-ar mai fi de spus: Convorbiri libere într-o țară ocupată*, București, Editura Nemira, 1990, p. 311-339.

- *Teme de referat și dezbateri:*

1. Tematica drepturilor omului în literatura dizidenței anilor 1970^e- 1980^e.
2. Formarea grupărilor civice și politice contestatate în ultimul deceniu al regimului comunist în Europa de Est.
3. Disidența în România regimului Ceaușescu.

XII. Contestarea regimului comunist de către clasa muncitoare: geneza sindicatului liber „Solidaritatea”(1977, 1980-1981), greva minerilor din Valea Jiului (1977) și revolta muncitorilor din Brașov (1987).

- *Cuvinte cheie / concepte: stagnare, sistem centralizat de alocare și gestionare a bunurilor și valorilor, economie planificată de stat, retehnologizare, datorii de stat, creșterea prețurilor, probleme sociale, revoltă muncitorească, societate civilă, KOR, dizidență, intelectualitate contestatară, Lech Walesa și sindicatul liber „Solidarnosc“ („Solidaritatea“), generalul Jaruzelski și introducerea „stării de urgență“, papa Ioan Paul al II-lea, biserica romano-catolică din Polonia și germenii (re)nașterii societății civile, greva minerilor din Valea Jiului, Calciu Dumitrea, încercarea de organizare a unui sindicat liber în România, revolta muncitorească din Brașov (1987), sistematizare și „alimentația științifică“, regimul Ceaușescu, presiune, dislocare. Încarcerare, domiciliu forțat.*

- *Bibliografie obligatorie:*

1. Tănase, Stelian, *Miracolul revoluției. O istorie politică a căderii regimurilor comuniste*, București, Editura Humanitas, 1999, 50-82.
2. Cesereanu, Ruxandra, *Greva minerilor din Valea Jiului, 1977*, in: *Decembrie '89. Deconstrucția unei revoluții*, Iași, Editura Polirom, 2004, p. 13 – 22.
3. Oprea, Marius, Olaru, Stejărel, *Ziua care nu se uită. 15 noiembrie 1987, Brașov*, Iași, 2002, p. 13-58.

- *Bibliografie opțională:*

1. Michnik, Adam, *Scrisori din închisoare și alte eseuri*, Iași, Editura Polirom, 1997, p. 13-32, 141-152.
2. Szilágyi Szabolcs, *Walesa, a Nobel-dijas villanyszerelő*, Népszava Kiadó, 1989, p. 33-59.

- *Teme de referat și dezbateri:*

1. Sindicatul liber „solidaritatea“, Biserica romano-catolică și KOR: pilioanele mișcării contestatate poloneze împotriva regimului comunist.
2. Revolte muncitorești în România regimului Ceaușescu.
3. Jaruzelski și introducerea „stării de urgență“ în Polonia: (re)nașterea societății civile și regimul comunist între anchilozare și prăbușire.

XIII. Forme de rezistență, protest și dizidență în Uniunea Sovietică.

- *Cuvinte cheie / concepte: Gulag, tabere de muncă, stagnare, dizidență, literatură „samizdat“, contestatari și ecoul extern, Soljenițin și premiul Nobel, saharov și critica regimului comunist sovietic, acte de protest anticomunist și fenomenul Bukovski.*

- *Bibliografie obligatorie:*

1. Tănase, Stelian, **Op. cit.**, p. 27-33.
2. Szolzsenyicin, Alekszandr, **Levél a Szovjetunió vezéreihez**, in: *Az orosz kérdés a XX. század végén*, Budapest, Európa Könyvkiadó, 1997, p. 27-69.
3. Bukovski, Vladimir, Oprea, Marius, **Chipul morții. Dialog cu Vladimir Bukovski despre natura comunismului**, Iași, Editura Polirom, 2006, p. 32-48, 114-126.

- *Bibliografie opțională:*

1. Fehér Ferenc, Heller Ágnes, **„Vörös tér”-A Brezsnyev-korszak dicstelen vége**, in: *Jalta után. Kelet-Európa hosszú forradalma Jalta ellen*, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1990, p. 186-203.
2. Thom, Françoise, **Sfârșiturile comunismului**, Iași, Editura Polirom, 1996, p. 47-59.

- *Teme de referat și dezbateri:*

1. Soljenițin și problema sistemului concentraționar sovietic.
2. Andrei Saharov și intelectualitatea critică împotriva regimului Brejnev.
3. Fenomenul Bukovski: anticomunism consecvent în Uniunea Sovietică.

XIV. Revoluțiile din 1989 și prăbușirea regimului comunist în Europa de Est.

- *Cuvinte cheie / concepte: stagnare, încercare de reformare, „glasnost“, „perestroika“, datorii naționale, criza sistemului, societate civilă, revirimentul naționalismului etnic, problema independenței statelor baltice, intervenție militară și a forțelor de securitate sovietice, prăbușirea Zidului Berlinului, unificarea germană, problema retragerii militare sovietice din Europa de Est, dialog, masă rotundă, tranziție pașnică, alegeri libere, „revoluția de catifea“, drepturile omului, Forum Civic, revoluție, război interetnic, lovitură de stat, implozie, dilemele dezvoltării culturii politice democratice, pluraliste, a societății civile și economiei de piață în perioada post-comunistă.*

- *Bibliografie obligatorie:*

1. Fehér Ferenc, Heller Ágnes, **A Gorbacsov-jelenség**, in: *Jalta után. Kelet-Európa hosszú forradalma Jalta ellen*, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1990, p. 219-240.
2. Tănase, Stelian, **1989, anul miracolului**, in: *Miracolul revoluției. O istorie politică a căderii regimurilor comuniste*, București, Editura Humanitas, 1999, p. 160-178, 192-207, 227-241, 250-254.

- *Bibliografie opțională:*

1. Tamás Gáspár Miklós, **Moștenirea disidenței**, in: *Revoluțiile din 1989. Între trecut și viitor*, ed. Tismăneanu, Vladimir, Iași, Editura Polirom, 1999, p. 197-214.
2. Cesereanu, Ruxandra, **Decembrie '89. Deconstrucția unei revoluții**, Iași, Editura Polirom, 2004, 45-62.
3. Kuron, Jacek, **Învingând totalitarismul**, in: *Revoluțiile din 1989. Între trecut și viitor*, ed. Tismăneanu, Vladimir, Iași, Editura Polirom, 1999, p. 215-218.

- *Teme de referat și dezbateri:*

1. Intelectualitate contestatară, societate civilă, masă rotundă: tranziția pașnică din Polonia și Ungaria.
2. Vaclav Havel, Forumul Civic și „revoluția de catifea“.
3. Revoluția din 1989 din România: revoltă populară, revoluție, lovitură de stat? Discursuri și dezbateri post-1989.
4. Începuturile tranziției din Bulgaria: „lovitură de palat“ și elită postcomunistă.
5. Intelectualitatea, nomenclatura și naționalismul etnic în Iugoslavia: discursuri identitare naționale concurente, conflict interetnic și implozia federației.

VII. Modul de evaluare:

- Pentru absolvirea acestei materii, studenții trebuie: să participe la seminarii activ, întocmind două referate pe teme diferite, de min. 5 - max. 10 pagini - ce reprezintă 20% din notă (10% și 10%). Aceste puncte se adaugă la

evaluarea finală, organizată în formă de *examen scris*. În cazul în care absențele depășesc 20 % al orelor de seminar sau referatele nu întâlnesc cerințele științifice necesare evaluării pozitive, se va elabora de către student o lucrare se semestru dintr-o temă precizată anterior de titularul cursului, predat obligatoriu până la data examenului scris.

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

Prezența la seminarii este obligatorie, conform Chartei Universității „Babeș-Bolyai”. Absența de la 20% al seminariilor atrage obligativitatea prezentării de către student al unei lucrări de semestru care să acopere tematica parcursă în acele seminarii, înaintea examenului scris.

În caz de plagiat se aplică prevederile Chartei Universității „Babeș-Bolyai”.

IX. Bibliografia opțională:

1. *The Establishment of Communist Regimes in Eastern Europe, 1944-1949*, Edited by Naimark, Norman and Gibianski, Leonid, Westview Press, 1997 [Biblioteca Fundației pentru o Societate Deschisă]
2. Hankiss Elemér, *Kelet-európai alternatívák*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1989. [Biblioteca Societății Muzeului Ardelean- EME]
3. Milosz, Czesław, *Gândirea captivă. Eseu despre logocrațiile populare*, București, Editura Humanitas, 1999.
4. Voicu-Arnăuțioiu, Ioana-Raluca, *Luptătorii din munți: Toma Arnăuțioiu. Grupul de la Nucșoara. Documente ale anchetei, procesului, detenției*, București, Editura Vremea, 1997 [Biblioteca Facultății de Istorie și Filosofie]
5. „Suferința nu se dă la frați...” *Mărturia Lucreției Jurj despre rezistența anticomunistă din Apuseni (1948-1958)*, ed.: Cornel Jurju, Cosmin Budeancă, prefață de Doru Radosav, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002. [BCU, Biblioteca Facultății de Istorie și Filosofie]
6. *Începuturile mișcării de rezistență din România*, vol. I-II, ed.: Radu Ciuceanu, Octavian Roske, Cristian Troncotă, INST, București, 1998. [BCU]
7. Bucur, Ioan Marius, Stan, Lavinia, *Politica religioasă a regimului comunist din România. Cazul Bisericii Catolice (1945-1960)*, in: Eadem, *Persecuția Bisericii Catolice din România*, Cluj, Editura Napoca Star, 2002. [BCU, Biblioteca Facultății de Istorie și Filosofie]
8. Nițescu, Marin, *Sub zodia proletcultismului. Dialectica puterii*, București, Editura Humanitas, 1995. [BCU]
9. Ficeac, Bogdan, *Cenzura comunistă și formarea „Omului nou”*, București, Editura Nemira, 1999. [BCU]
10. Opreș, Ioan, *Cercuri culturale disidente*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001. [BCU]
11. Oláh Sándor, *Csendes csatatér. Kollektivizálás és túlélési stratégiák a két Homoród mentén (1949-1962)*, Csíkszereda, Pro Print Könyvkiadó, 2001. [BCU, Biblioteca Societății Muzeului Ardelean]
12. Nagy Imre, *Însemnările de la Snagov*, Iași, Polirom, 2004. [BCU]
13. *1956 Explozia. Percepții române, iugoslave și sovietice asupra evenimentelor din Polonia și Ungaria*, Ed.: Corneliu Mihai Lungu, Mihai Retegan, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996. [BCU, Biblioteca Facultății de Istorie și Filosofie]
14. *1956-os forradalom és a romániai magyarság (1956-1959)*, szerk. Bottoni, Stefano, Csíkszereda, Pro Print Könyvkiadó, 2006. [Biblioteca Societății Muzeului Ardelean]
15. Sitariu, Mihaela, *Oaza de libertate. Timișoara, 30 octombrie 1956*, Iași, Editura Polirom, 2004. [BCU, Biblioteca Facultății de Istorie și Filosofie]
16. Pithart, Petr, *Hatvannyolc*, Pozsony, Kalligram Könyvkiadó, 1993. [Biblioteca Societății Muzeului Ardelean]
17. Szilágyi Szabolcs, *Walesa, a Nobel-díjas villanyszerelő*, Népszava Kiadó, 1989. [Biblioteca Societății Muzeului Ardelean]
18. Ash, Timothy Garton, *Foloasele prigoanei. Lanterna magica*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1997. [BCU, Biblioteca Facultății de Istorie și Filosofie]
19. Bernstein, Carl, Politi, Marco, *Sanctitatea Sa Ioan Paul al II-lea și Istoria secretă a timpurilor noastre*, Oradea, Editura Papyrus, 1999.

20. Accattoli, Luigi, *Karol Wojtla. Omul Sfirșitului de mileniu*, Cluj-Napoca, Editura Viața Creștină, 1999.
 21. Goma, Paul, *Culoarea curcubeului '77. Cutremurul oamenilor*, Oradea, Editura Multiprint, 1993. [BCU]
 22. Petrescu, Cristina, *Ar mai fi ceva de spus... Despre disidență în România lui Ceaușescu*, in: Petrescu, Dan, Cangeopol, Liviu, *Ce-ar mai fi de spus: Convorbiri libere într-o țară ocupată*, București, Editura Nemira, 1990. [BCU]
 23. Oprea, Marius, Olaru, Stejărel, *Ziua care nu se uită. 15 noiembrie 1987, Brașov*, Iași, 2002. [BCU, Biblioteca Facultății de Istorie și Filosofie]
 24. Bukovski, Vladimir, Oprea, Marius, *Chipul morții. Dialog cu Vladimir Bukovski despre natura comunismului*, Iași, Editura Polirom, 2006. [BCU]
 25. Szolzsenyicin, Alekszandr, *Az orosz kérdés a XX. század végén*, Budapest, Európa Könyvkiadó, 1997. [Biblioteca Societății Muzeului Ardelean]
 26. Cesereanu, Ruxandra, *Decembrie '89. Deconstrucția unei revoluții*, Iași, Editura Polirom, 2004. [BCU].
 27. *Revoluțiile din 1989. Între trecut și viitor*, ed. Tismăneanu, Vladimir, Editura Polirom, CEU Press, 1999. [BCU, Biblioteca Facultății de Istorie și Filosofie]
 28. „*Despre Holocaust și Comunism*”. *Anuarul Institutului Român de Istorie Recentă*, Volumul I, 2002. [BCU]
- Duplan, Christian, Giret, Vincent, *Viața în roșu, vol. I-II (1944-1968)*, București, Editura Nemira, 1997. [BCU]